

ΑΝΑΡΓΥΡΟΣ ΚΟΥΤΣΙΛΙΕΡΗΣ

ΣΤΑΥΡΟΣ Γ. ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΗΣ
Γαρός

Όταν πριν από μερικές δεκαετίες έ γνώρισα τὸν Ἀνάργυρο Κουτσιλιέρη καὶ μιλήσαμε γιὰ διάφορα θέματα, ἦρθε στὴν μνήμη μου μιὰ ἐμπειρία ποὺ εἶχα ἀπὸ τὰ φοιτητικά μου χρόνια. Εἶχα πάει ἕνα καλοκαίρι στὶς Μαντίνειες τῆς Μάνης καὶ μὲ ἕνα πιεσόμετρο στὸ χέρι ἐπισκέφθηκα μιὰ παλαιὰ ἀρχόντισσα τοῦ τόπου, τὴν θεία Σταυρούλα. Ἀφοῦ μὲ ρώτησε γιὰ τὶς σπουδές μου, σηκώθηκε ὄρθια μὲ κοίταξε μὲ βλέμμα αὐστηρὸ καὶ μὲ ὕφος προστακτικὸ μοῦ εἶπε: «ἄκουσέ με, οἱ Μανιάτες εἶναι δυὸ εἰδῶν, αὐτοὶ ποὺ λένε ὅτι εἶναι Μανιάτες καὶ ζητοῦν χάρες καὶ αὐτοὶ ποὺ σκέφτονται πὼς εἶναι Μανιάτες καὶ προσφέρουν στοὺς ἄλλους. Νὰ γίνης καὶ σὺ ἀπὸ τοὺς δεύτερους». Δὲν ἔδωσα τότε ιδιαίτερη σημασία στὰ λόγια της, ποὺ ἔμειναν στιβαγμένα στὶς ἀποθήκες τῆς μνήμης μου, ἀλλὰ τὰ θυμήθηκα καὶ κατάλαβα τὴν σημασία τους, μιλῶντας μὲ τὸν Ἀνάργυρο Κουτσιλιέρη. Πίστευα πὼς ἐννοοῦσε κάποιον Μανιάτη σὰν αὐτόν.

Πραγματικὰ ὑπέρξε ὁ ἄνθρωπος τῆς προσφορᾶς. Περήφανος γιὰ τὴν μανιάτικη καταγωγή του, ἐνοιωσε τὴν ζωὴ του σὰν ὑποχρέωση γιὰ ἀγώνα καὶ προσφορά. Ζοῦσε γιὰ νὰ δίνει. Καὶ ἔδωσε πολλὰ στοὺς μαθητὲς του, καὶ γενικώτερα στὴν ἐκπαίδευση. Μὰ δὲν ἔξεχασε καὶ τὴν ιδιαίτερη πατρίδα του, τὴν Μάνη. Συνδυάζοντας γνώσεις, ποὺ ἔφερε μαζί του ἀπὸ τὴν παιδικὴ ἡλικία καὶ αὐτὲς ποὺ ἔγιναν κτῆμα του ἀπὸ τὴν σκληρὴ καὶ ἀδιάκοπη μελέτη, μπόρεσε νὰ κληροδοτήσῃ ἕνα τεράστιο ἔργο στὴν ἱστοριογραφία τῆς Μάνης.

Μόνιμο παράπονό του ἦταν ὅτι ἡ Μάνη εἶχε ἀδικηθῆ ἀπὸ τοὺς ἱστοριογράφους καὶ αὐτὸ τὸν γέμιζε πάθος, ποὺ γινόταν προσπάθεια

γόνιμη και έποικοδομητική. Γι' αυτό και εύρισκε διεξοδο στην συγγραφή ιστορικών κειμένων. Δεν άνεχόταν πού ό Σπηλιάδης έγγραψε ότι «ό Κολοκοτρώνης και οι Μανιάται κινούνται εις Καλαμάταν» και ό Άπ. Βακαλόπουλος άντέγραψε χωρίς προβληματισμό τον Σπηλιάδη, ότι στην άπελευθέρωση της Καλαμάτας ήταν άρχηγός ό Κολοκοτρώνης. Από την άλλη μεριά οι Καλαματιανοί στους Άγίους Άποστόλους, όπου έγινε ή δοξολογία στις 23 Μαρτίου 1821, έντοίχισαν πλάκα, πού γράφει ότι οι Μεσσήνιοι, βοηθούντων και των Λακώνων, έλευθέρωσαν την Καλαμάτα. Πώς να ήσυχάση;

Ό Ανάργυρος Κουτσιλιέρης γεννήθηκε στην Λάγια της Μάνης και ή οικογένειά του άνηκε στην μεγάλη πατριά των Ρικιάνων.

Σπούδασε στην Φιλοσοφική Σχολή του Έθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Άθηνών και στην διάρκεια της Γερμανο-Ιταλικής κατοχής άνέπτυξε σημαντική άντιστασιακή δράση.

Τόν Άπρίλιο του 1952 διορίστηκε στην Μέση Έκπαίδευση και τοποθετήθηκε στο Γυμνάσιο της Σύρου, όπου παρέμεινε έως τον Οκτώβριο του 1955.

Στην συνέχεια παρακολούθησε επί δύο έτη μετεκπαιδευτικά μαθήματα στο Διδασκαλείο της Μέσης Έκπαιδεύσεως, του όποιου την διεύθυνση είχε τότε ό άείμνηστος Κωνσταντίνος Γεωργούλης, ό όποιος παράλληλα ήταν και Έπόπτης της Βαρβακείου Προτύπου Σχολής. Αυτός εξέτίμησε τó ήθος και την έπιστημονική κατάρτιση του Ανάργυρου Κουτσιλιέρη και με πρότασή του τó 1958 τοποθετήθηκε ως φιλόλογος στο Βαρβάκειο. Οι μαθητές του στην άναπόληση των νεανικών τους χρόνων τον άναφέρουν πάντοτε με θαυμασμό και συγκίνηση.

Όταν μετά τó 1963 ό Εύάγγελος Παπανούτσος άνέλαβε να έπιφέρει άλλαγες στην Μέση Έκπαίδευση και περιορισμό της διδασκαλίας των Άρχαίων Έλληνικών, άνατέθηκε από την ΟΛΜΕ στον Ανάργυρο Κουτσιλιέρη να προβάλη τις άντιρρήσεις του κλάδου. Τόνισε τότε ή διδασκαλία στοιχείων Γραμματικής και Συντάξεως της Άττικής διαλέκτου άποτελούν για την Έλληνική νεολαία άναντικατάστατο μορφωτικό αγαθό. Ό άείμνηστος Γεωργούλης, βλέποντας την άνησυχία πού τον κατείχε, του είπε: «Άδικα άνησυχείς. Και να κάψουν τα άρχαία κείμενα, θα τα ξαναφέρουν από την Εύρωπη».

Το 1965 κατέλαβε την θέση του Διευθυντού της Βαρβακείου Προτύπου Σχολής και τó 1967 άναγορεύθηκε διδάκτωρ της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Άθηνών.

Τὸν ἐπόμενο χρόνο ἀποσπάσθηκε στὸ Διδασκαλεῖο τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως.

Ὁ Ὅργανισμὸς Ἐκδόσεως Σχολικῶν Βιβλίων τὸ 1969 διένειμε στοὺς μαθητὲς περιλήψεις ἀπὸ τοῦ Ξενοφώντος τὴν *Κύρου Ἀνάβαση*, οἱ ὁποῖες εἶχαν ἐπιλεγεί μὲ τὴν συνεργασία τοῦ Ἀνάγυρου Κουτσιλιέρη.

Τὸ 1971 ἔγινε Επιθεωρητὴς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως καὶ τὸ 1974 μετεῖχε στὴν ὁμάδα ποὺ καθόρισε ὑπὸ ποίαν μορφήν πρέπει νὰ διδάσκεται ἡ Ἑλληνικὴ Γλῶσσα στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο. Τὸ 1975 ἔγινε Πρόεδρος τῆς Ἐνώσεως Ἐπιθεωρητῶν Μέσης Ἐκπαιδεύσεως καὶ τὸν ἐπόμενο χρόνο τὸν ἐτοποθέτησαν στὴν θέση τοῦ Ἐπόπτου Μέσης Ἐκπαιδεύσεως.

Γιὰ τὸ ἔτος 1981-1982 τοῦ ἀνετέθη ἡ Διεύθυνση τῆς Σχολῆς Ἐπιμορφώσεως Λειτουργῶν Μέσης Ἐκπαιδεύσεως. Πρόωρα ὅμως ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴν ἐκπαιδευτικὴ του δραστηριότητα, ὅταν καταργήθηκε ὁ βαθμὸς τοῦ «Γενικοῦ Διευθυντοῦ» τὸν ὁποῖον κατεῖχε στὴν Δημοσιοὑπαλληλικὴ ἱεραρχία.

Παράλληλα μὲ τὰ ἐκπαιδευτικὰ του καθήκοντα ἀφιέρωνε τὶς ἐλεύθερες ὥρες του σὲ συγγραφικὲς δραστηριότητες καὶ ἐδημοσίευσε στὸ περιοδικὸ «Πλάτων» διάφορες ἐργασίες γιὰ τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Μάνης καὶ τὰ τοπωνύμια τοῦ Ταινάρου. Τὴν ἐπίδοσή του στὴν Γλωσσολογία ἐξετίμησαν ὁ καθηγητὴς Γεώργιος Κουρμούλης καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Γεωργούλης, οἱ ὁποῖοι καὶ τοῦ ἐμπιστεύθηκαν νὰ κρίνῃ τὶς ἐργασίες γνωστῶν γλωσσολόγων πρὸς δημοσίευση στὸ περιοδικὸ «Πλάτων».

Ἡ πρώτη ἐργασία του εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας τὸ 1958 στὸ περιοδικὸ «Πλάτων» μὲ τὸν τίτλο «*Παραταινάρια ἀρχαιοπινῆ καὶ βυζαντινὰ τοπωνύμια*», ἀργότερα δέ, τὸ 1966, ἐδημοσίευσε καὶ τὴν μελέτη «*προσθεῖται στὰ παραταινάρια τοπωνύμια*».

Τὸ 1959 καὶ τὸ 1961 παρουσίασε δύο λαογραφικοῦ περιεχομένου ἐργασίες, τὰ «*Κυνηγητικὰ τῆς Μάνης*» καὶ τὰ «*Ταμήλια ἔθιμα τῆς Μάνης*».

Τὸ 1961 πάλι στὸ περιοδικὸ «Πλάτων» ἐδημοσίευσε τὸ ἄρθρο: «*Ἡ καταγωγή τοῦ ταινარიῶν ιδιώματος ἐκ τῆς φωνητικῆς τεκμηριωμένη*». Τὸν ἐπόμενο χρόνο τὸ ἄρθρο «*Ἐπιστάσεις ἐπὶ τῆς φωνητικῆς καὶ μορφολογίας τοῦ ταινარიῶν ιδιώματος*». Καὶ πάλι μετὰ ἓνα χρόνον ἀκολούθησε τὸ ἄρθρο «*Νίκλης-Νίκλος-Νικλιάνοι*».

Τὸ 1963 στὸ «Λεξικογραφικὸν Δελτίον» τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἐδημοσίευσε τὸ ἄρθρον «Ἡ ἐπένθεσις εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς Μάνης».

Τὸ 1967 ἐγκρίθηκε ἀπὸ τὴν Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἡ διδακτορικὴ του διατριβὴ μὲ τίτλο «Συμβολὴ εἰς τὴν γλῶσσα τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ», μὲ τὴν ὁποίαν ἀπέδειξε τὴν ἐπίδραση τῆς μανιάτικης διαλέκτου στὴν ποίηση τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ μητέρα ἦταν τὸ γένος Νίκλου ἀπὸ τὴν Κοίτα, καὶ τὸ 1969 ἐδημοσίευσε τὰ «Σολωμικὰ ἀνάλεκτα».

Τὸ 1978 ἐδημοσίευσε σὲ βιβλίον τὰ «Μανιάτικα Μελετήματα», σὰ ὁποῖα κατέγραψε γλωσσολογικά, λαογραφικὰ καὶ ἱστορικὰ στοιχεία, ποὺ ἄφθονα ἔφερε μαζί του ἀπὸ τὰ παιδικὰ του χρόνια. Μετὰ ἀπὸ τὴν ἀναγκαίαν ἐπιστημονικὴ ἐπεξεργασία μᾶς ἔδωσε ἕναν τόμο ἀνεπανάληπτο σὲ χρησιμότητα γιὰ κάθε μελετητὴ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς λαογραφίας τῆς Μάνης.

Μὲ τὸ βιβλίον του «Μαυρομιχαλαῖοι καὶ Καποδίστριας (ἡ αἰτία τοῦ φόνου)», ποὺ κυκλοφόρησε τὸ 1982, προσπάθησε νὰ μετριάσῃ κάπως τὴν εὐθύνη τῶν ἐνόχων, ἀναζητῶντας ἐλαφρυντικά.

Τὸ 1985 ἀκολούθησε ἕνα ἀκόμη βιβλίον: «Λακωνία καὶ Ἑλληνισμὸς-παραγνωρισμένη προσφορά». Ὁ συγγραφεὺς ἐτόνισε τὴν συμβολὴ τῆς Σπάρτης, ἡ ὁποία μὲ τὴν κάθοδο τῶν Δωριέων διετήρησε τὰ πολιτιστικὰ στοιχεία τῶν Ἀχαιῶν, ποὺ διαμόρφωσαν τελικὰ τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος καὶ τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμὸ, ἐπάνω στὸν ὁποῖον ἐμεγαλούργησαν ἀργότερα οἱ Ἀθηναῖοι. Πρόσθεσε ἀκόμη τὴν προσφορά τοῦ Πλήθωνα Γεμιστοῦ στὴν μελέτη τῶν ἔργων τοῦ Πλάτωνος.

Τὸ 1993 ἐκυκλοφόρησε τὴν «Ἱστορία τῆς Μάνης» διηρημένη σὲ τρία μέρη: α) Ἡ Σπάρτη στὸν δρόμο τῆς παρακμῆς, β) Μεσαιωνικὴ Ἱστορία καὶ γ) Νεώτερη Ἱστορία. Ὁ Κουτσιλιέρης ἔβαλε σὲ ὀρθὴ βάση τὴν μελέτη τῆς Ἱστορίας τῆς Μάνης, ἀπληλαγμένη ἀπὸ θρύλους καὶ ὑπερβολές.

Στὸ ἐπόμενο βιβλίον «Ὁ λαὸς τῆς Μάνης», ποὺ κυκλοφόρησε τὸ 1994, τὰ ἔβαλε μὲ αὐτοὺς, ποὺ μὲ τίς θεωρίες τους ἐμηνδύναν τὴν συμβολὴ τῆς Μάνης στὸν ἀγῶνα τοῦ 1821, ὅπως ὁ Κορδάτος, τοῦ ὁποίου ἀναγνώριζε βέβαια τὴν εὐρυμάθεια.

Τὸ 1997 ἐξέδωσε ἕνα ἀκόμη ἀξιόλογο βιβλίον: «Μανιάτικα μοιρολόγια - Μνημεῖα Γλωσσικά, Ἱστορικὰ καὶ Λαογραφικά». Πολλὰ βιβλία ἔχουν γραφῆ γιὰ τὰ μοιρολόγια τῆς Μάνης, ἀλλὰ τοῦ Κουτσιλιέρη τὸ βιβλίον εἶναι ἀναντικατάστατο, γιὰτὶ ἐγνώριζε καλὰ τὸ ἰδίωμα καὶ τὴν ἱστορία τῆς Μάνης.

Τὸ πάθος του γιὰ τὴν ὑπάρχουσα ἄδικη ἱστοριογραφία βρῆκε διέξοδο στὸ ἐπόμενο βιβλίο τοῦ 2003 «Σπάρτη ἢ παραγωγισμένη-Μάνη ἢ ἀδικημένη». Σὲ αὐτὸ τόνισε τὴν συμβολὴ τῆς Ἀρχαίας Σπάρτης στὴν πολιτιστικὴ ἐξέλιξη τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἀκόμη ἤλεγχε αὐτοὺς ποὺ προσπαθοῦσαν νὰ προσωποποιήσουν τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821, ἀγνοώντας τὴν Μάνη καὶ τὴν συμβολὴ της στὴν ἀπελευθέρωση τῆς χώρας.

Τὸ 2005 ἐκυκλοφόρησε τὸ τελευταῖο του βιβλίο: «Ταΐναρο - Χώρα Ἀχαιῶν καὶ Δωριέων» μὲ νέα στοιχεῖα γιὰ τὴν συμβολὴ τῆς Σπάρτης στὴν διαμόρφωση τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Πρόσθεσε ἀκόμη μερικὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὴν αὐτοβιογραφία του.

Πάντα εἶχε στὸ μυαλό του τὴν ἔγνοια νὰ ἀσχοληθῆ μὲ τὴν συγγραφή ἐνὸς βιβλίου γιὰ τὴν μανιάτικη διάλεκτο. Συνήθιζε νὰ λέη ὅτι τὴν ἱστορία μπορεῖ νὰ τὴν γράψουν καὶ μετὰ ἀπὸ 50 χρόνια, ἀλλὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Μάνης ἔχει σχεδὸν χαθῆ. Δὲν ἀκούονται πιὰ αὐτὰ ποὺ ἔρχονταν στὰ ἄφτιά μου ἀπὸ τοὺς γέρους πρὶν ἀπὸ τὸν δεῦτερο παγκόμιο πόλεμο. Δὲν ὑπάρχουν κείμενα πέρα ἀπὸ τὰ μοιρολόγια, καὶ αὐτὰ παραποιημένα, ἀπ' ὅσους δὲν ἐγνώριζαν τὸ ἰδίωμα τῆς Μάνης.

Μπορεῖ νὰ μὴν πρόφθασε νὰ τελειώσῃ τὴν γλωσσολογικὴ μελέτη τοῦ μανιάτικοῦ ἰδιώματος, ὅπως ἐπιθυμοῦσε. Ἴσως ἡ παραγωγικὴ περίοδος τῆς ζωῆς του ὑπῆρξε βραχυτέρη των προσδοκιῶν του, γιατί τελευταίως εἶχε ἀσχοληθῆ μὲ τὸ ἰδίωμα, ἀλλὰ δὲν ἔφθασε στὸ τέλος. Τὸ πάθος του γιὰ τὴν ἱστορικὴ δικαίωση τῆς Μάνης ὑπῆρξε μεγάλο καὶ ἀποδείχθηκε ἀκατανίκητο.

Ὅσοι σταθοῦν μπροστὰ στὸ συγγραφικὸ του ἔργο, ἐντυπωσιάζονται ἀπὸ τὴν ἀγωνία του, τὴν ἐπιμονή του καὶ τὴν γιγάντια προσπάθειά του γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἱστορίας τῆς Μάνης. Πολλοὶ τὴν παραποίησαν εὐνοώντας ἄτομα· ἄλλοι γιὰ νὰ ὑπηρετήσουν ἰδεολογίες καὶ λαθεμένες θεωρίες.

Ὁ Ἀνάργυρος Κουτσιλιέρης μὲ τὸ συγγραφικὸ του ἔργο ὤρθωσε φραγμὸ στὴν ἀσυγκράτητη παραποίηση τῆς ἱστορίας. Πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια ἡ Βουλὴ των Ἑλλήνων, ἐπὶ προεδρίας Ἀποστόλου Κακλαμάνη, ἐκυκλοφόρησε τὸ «*χρονολόγιο τῶν σημαντικότερων γεγονότων τῆς ἐπανάστασης τοῦ 1821*», τὸ ὁποῖο δὲν ἀνέφερε κἀν τὴν Μάνη, οὔτε καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ναυτικῶν νήσων. Ἀποσιώπησε τὴν ἀποστολὴ στὶς ξένες αὐλές τῆς προκήρυξης τοῦ ἀρχιστρατή-

γου Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, αλλά αναφέρθηκε στην είσοδο του Ανδρέα Λόντου στην Πάτρα φέροντος κόκκινη σημαία με μαύρο σταυρό. Η έκδοση αυτή ήταν ένα μνημείο προχειρότητας ή σκόπιμης παραποίησης της ιστορίας. Με αγώνα στον όποιον έρωτοστάτησε ο Ανάργυρος Κουτσιλιέρης έγιναν σε μεταγενέστερη έκδοση οι απαραίτητες διορθώσεις. Η μεγάλη του αγωνία, όταν οι δυνάμεις του τον είχαν εγκαταλείψει, ήταν να βρεθούν συνεχιστές του έργου του.